

8911201

ศิลปะการเล่าเรื่อง STORYTELLING ART

อาจารย์วรุณ ก้วยสกุล
สาขานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ศิลปะการเล่าเรื่อง Storytelling Art

คำอธิบายรายวิชา

ศิลปะการเล่าเรื่อง แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม ทฤษฎีการเล่าเรื่อง องค์ประกอบ และโครงสร้างของการเล่าเรื่อง วิธีการเล่าเรื่องอย่างสร้างสรรค์ ศิลปะการเล่าเรื่องด้วยการเขียน การพูด การใช้ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว การเล่าเรื่องข้ามสื่อ การประยุกต์ใช้ศิลปะการเล่าเรื่องในสื่อ ดิจิทัล จริยธรรมในการเล่าเรื่องข้ามสื่อ และฝึกปฏิบัติ

ศิลปะการเล่าเรื่อง

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการเล่าเรื่อง

บทที่ 2

แนวคิดการสร้าง
ความเป็นจริง
ทางสังคม

บทที่ 3

ทฤษฎี
การเล่าเรื่อง

บทที่ 4

องค์ประกอบ
และโครงสร้างของ
การเล่าเรื่อง

บทที่ 5

ศิลปะการเล่าเรื่อง
ด้วยการเขียน การพูด

บทที่ 6

การใช้ภาพนิ่ง
และภาพเคลื่อนไหว
ในการเล่าเรื่อง

บทที่ 7

การประยุกต์ใช้ศิลปะ
การเล่าเรื่องในสื่อ
ดิจิทัล และการเล่า
เรื่องข้ามแพลตฟอร์ม

บทที่ 8

จริยธรรม
ในการเล่าเรื่องข้ามสื่อ

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
ศิลปะการเล่าเรื่อง

Story Telling

Story (เรื่องราว / เรื่องเล่า)

หมายถึง เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ถูกจัดเรียงอย่างมีลำดับเวลา มี ตัวละคร (characters), เหตุการณ์ (plot), ฉาก (setting) และ ประเด็นหลัก (theme)

Telling (การเล่า / การถ่ายทอด)

หมายถึง การสื่อสาร การบอกเล่า หรือการนำเสนอเรื่องราวนั้นต่อผู้อื่น
ไม่ใช่เพียงแค่การบอกข้อเท็จจริง แต่รวมถึงวิธีการเล่า น้ำเสียง ท่าทาง ภาษาที่เลือกใช้ และสื่อที่ใช้
เช่น การพูด การเขียน ภาพยนตร์ หรือสื่อดิจิทัล

Story Telling

Story = เนื้อหา (สิ่งที่จะเล่า)

Telling = วิธีการเล่า (เล่าอย่างไร)

Storytelling = ศิลปะในการเล่าเรื่อง ที่ผสมทั้ง เนื้อหา และ วิธีการถ่ายทอด เข้าด้วยกัน

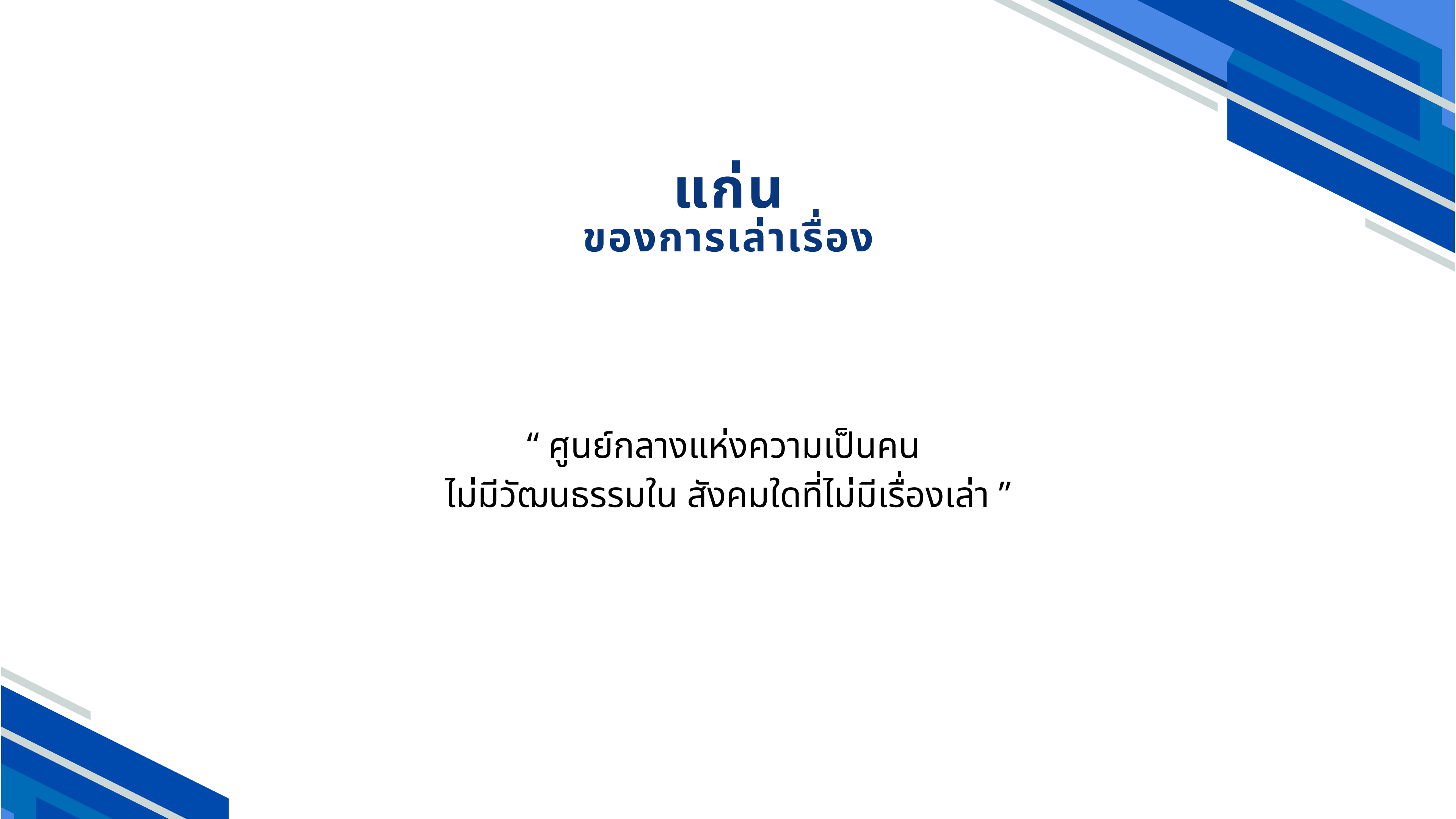
ความหมาย ของการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง

คือ การนำเสนอเรื่องราวผ่านการเล่าเรื่อง ที่มี “คุณค่า” มี “ความหมาย”
มีความ “เชื่อมโยง” กับอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ของผู้ฟัง

ความสำคัญ ของการเล่าเรื่อง

- ทำให้เราแตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ
- ทำให้เผ่าพันธุ์มนุษย์สามารถซบซิบนิทนทาได้
- สามารถสร้างความร่วมมือกันในวงกว้าง
- แบ่งปันแนวคิดและอุดมคติกัน เปลี่ยนความเชื่อร่วมกัน
- เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ สร้างระบบความเชื่อ
- เปลี่ยนแปลงสังคม หรือเปลี่ยนโลกได้ จากเรื่องเล่า

แก่น ของการเล่าเรื่อง

“ ศูนย์กลางแห่งความเป็นคน
ไม่มีวัฒนธรรมใน สังคมใดที่ไม่มีเรื่องเล่า ”

ประวัติศาสตร์ ของการเล่าเรื่อง

1. การเล่าเรื่องด้วยปากเปล่า

แม้ว่าจะไม่สามารถระบุวันเกิดที่แน่ชัดสำหรับการเล่าเรื่องด้วยวาจาได้ แต่เชื่อกันว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุด มีต้นกำเนิดมาจากการกำเนิดของการพูด (มากกว่า 50,000 ปีก่อน)

ชาวกรีกเป็นนักเล่าเรื่องที่มีฝีมือและแนะนำตัวเอก ตัวร้าย และคณะนักแสดงให้โลกได้รู้จัก

ประวัติศาสตร์ ของการเล่าเรื่อง

2. การเล่าเรื่องด้วยภาพ

จุดเริ่มต้นการเล่าเรื่องด้วยภาพของมนุษย์ (36,000 ปีก่อน) คือ ศิลปะที่พรรณนาภาพในชีวิตประจำวันในถ้ำโซเวต์ เชื่อกันว่าภาพวาดในถ้ำเหล่านี้บอกเล่าเรื่องราวของการปะทะของภูเขไฟ สะท้อนการคาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้า

ต่อมาวิวัฒนาการ ดังที่พบได้ในพีระมิดอียิปต์ บนแจกันและจิตรกรรมฝาผนังกรีกโบราณ บนพรหมจีน รูปปั้น ผืนผ้าใบ ภาพถ่าย และล่าสุดคือวิดีโอที่เข้าถึงได้

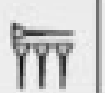
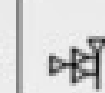
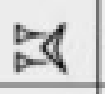
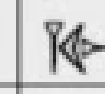
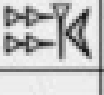
ภาพวาดแรดหลายตัวในถ้ำโซเวต์ ทางตอนใต้ของฝรั่งเศส

ประวัติศาสตร์ ของการเล่าเรื่อง

3. การเล่าเรื่องแบบลายลักษณ์อักษร

การเขียนของมนุษย์ยุคแรกสุดมาจากชาวสุเมเรียนและชาวอียิปต์ พร้อมกับอักษรภาพ (3,400 ปีก่อน) การเขียนได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดแนวทางใหม่ที่น่าสนใจและเป็นวิธีการรักษาความคงอยู่ ที่ได้รับการจารึกไว้ในความทรงจำ

หลังจากคิดค้นตัวอักษร จึงพัฒนาเป็นหนังสือ โดยการเขียนเป็นสิ่งที่ไม่มีวันผิดพลาด และเมื่อผสมผสานกับความสามารถในการบอกเล่าประวัติศาสตร์แล้ว การเขียนจึงเป็นสื่อที่ทำให้เรื่องราวต่างๆ มีน้ำหนักมากขึ้น

Persian Cuneiform												
												
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
												
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
												
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
												
n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z

อักษรรูปเล่ม (Cuneiform) ของชาวสุเมเรียน

ประวัติศาสตร์ ของการเล่าเรื่อง

4. การเล่าเรื่องดิจิทัล

พัฒนาขึ้นครั้งแรกด้วยการประดิษฐ์คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลในปี พ.ศ. 2491 (ประมาณ 70 ปีก่อน) การเล่าเรื่องแบบดิจิทัลเป็นเพียงการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถผสมผสานภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และข้อความเข้าด้วยกัน และที่สำคัญคือช่วยเสริมประสบการณ์ของผู้ชม

การเล่าเรื่องได้พัฒนาไปมาก เพิ่มความสามารถในการโต้ตอบและการเข้าถึงสื่อ การเล่าเรื่องดิจิทัลถูกนำมาใช้ในการขาย การโฆษณา ความบันเทิง และปัจจุบันเป็นเครื่องมือสำคัญทางการศึกษา

การเล่าเรื่องดิจิทัล

ประเภท ของเรื่องเล่า

ประเภทของเรื่องเล่า สามารถแบ่งได้หลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ ดังนี้

1. ตามลักษณะเนื้อหา
2. ตามโครงสร้างการเล่า
3. ตามวัตถุประสงค์ของการเล่า
4. ตามสื่อที่ใช้เล่าเรื่อง

ประเภท ของเรื่องเล่า

1. แบ่งตามลักษณะเนื้อหา

- ตำนาน (Myth)
- นิทานพื้นบ้าน (Folktale/Fable)
- มหาकाพย์ (Epic)
- นิยาย/เรื่องแต่ง (Fiction)
- อัตชีวประวัติ/บันทึกความทรงจำ (Autobiography/Memoir)

ประเภท ของเรื่องเล่า

ตำนาน (Myth)

- เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมาในสังคม มักอธิบายกำเนิดโลก มนุษย์ เหตุการณ์ธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็น “ความจริงเชิงประวัติศาสตร์” แต่เป็นความจริงในระดับความเชื่อของชุมชน
- มักเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มนุษย์กึ่งเทพ เทพเจ้า หรือวีรบุรุษ ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมและอุดมการณ์ของสังคม ได้แก่ วรรณคดี (Literature)
- วรรณคดี มักมีผู้แต่งชัดเจน และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น
 - รามเกียรติ์ (ดัดแปลงจากมหากาพย์รามายณะของอินเดีย เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์)
 - ขุนช้างขุนแผน (เรื่องเล่าที่สะท้อนชีวิต ความรัก ความเชื่อ และวิถีสังคมไทยสมัยโบราณ)
 - พระอภัยมณี (วรรณคดีเอกที่มีทั้งการผจญภัย ความรัก และอิทธิพลของความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ)

ประเภท ของเรื่องเล่า

นิทานพื้นบ้าน (Folktale/Fable)

- นิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดปากต่อปาก เน้นความเชื่อและภูมิปัญญาของชุมชน
- มีเนื้อหาหลากหลาย เช่น เรื่องอธิบายกำเนิดสิ่งต่าง ๆ เรื่องสอนคติธรรม เรื่องวีรบุรุษ วีรสตรี หรือเรื่องที่สร้างความบันเทิง
- นิทานพื้นบ้าน (Folktale) เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดปากต่อปาก เน้นความเชื่อและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น
 - สังข์ทอง (เรื่องพระสังข์ผู้มีรูปกายประหลาด แต่ภายหลังได้แสดงความกล้าหาญและได้เป็นพระสวามีของนางรอนา)
 - ปลาบู่ทอง (นิทานพื้นบ้านไทย-ลาว เรื่องเล่าของหญิงผู้ถูกแม่เลี้ยงรังแก แต่ได้รับความช่วยเหลือจากปลาบู่ทอง)
 - นางสิบสอง (นิทานพื้นบ้านไทย เรื่องของความกตัญญูของพระรถเสนที่ไม่ลืมบุญคุณมารดา ช่วยเหลือน้ำท่วม 11 คน)
- นิทานคติ/นิทานสอนใจ (Fable) เป็นนิทานประเภทหนึ่งที่ใช้ สัตว์ สิ่งของ หรือธรรมชาติ มาเป็นตัวละครแทนมนุษย์ เช่น
 - กระต่ายกับเต่า (เรื่องของกระต่ายที่มั่นใจว่าตัวเองวิ่งเร็ว จึงดูถูกเต่าและแข่งวิ่งกัน ระหว่างแข่งกระต่ายหยุดนอนเพราะคิดว่าเต่าตามไม่ทัน แต่สุดท้ายเต่าวิ่งต่อเนื่องจนชนะ)
 - สิงโตกับหนู (เรื่องราวของหนูตัวเล็กที่เฟลอปลูกสิงโต แต่สิงโตไว้ชีวิต ต่อมาหนูช่วยสิงโตออกจากบ่วงนายพรานได้)
 - เด็กเลี้ยงแกะ (เรื่องเด็กเลี้ยงแกะที่ชอบแกล้งชาวบ้านว่ามีหมาป่ามากินแกะ พอหมาป่ามาจริง ๆ ไม่มีใครเชื่อ แกะจึงถูกกิน)

ประเภท ของเรื่องเล่า

มหากาพย์ (Epic)

- เป็นงานวรรณกรรมขนาดใหญ่ที่แต่งเป็น ร้อยกรอง (กวี) เล่าเรื่องราวของ วีรบุรุษ เทพเจ้า หรือเหตุการณ์สำคัญทางศาสนา และวัฒนธรรม
- มักสะท้อน อุดมการณ์ของสังคม และใช้ภาษาอย่างอลังการ มีลักษณะเป็นเรื่องราวยิ่งใหญ่เหนือสามัญชน
- เนื้อหา มักเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ วีรกรรม ความกล้าหาญ ความศรัทธา หรือการสร้างชาติ/ศาสนา
- ตัวละคร มักเป็นวีรบุรุษ เทพเจ้า หรือกษัตริย์ ที่มีคุณธรรมและพลังพิเศษ
- รูปแบบ มักแต่งเป็นคำประพันธ์ยาว อาจมีการร้องหรือขับเป็นทำนอง
- มีหน้าที่ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมของชนชาตินั้น ๆ
- ตัวอย่างมหากาพย์ (Epic) เช่น
 - Iliad ของโฮเมอร์ (กรีก) (มหากาพย์ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ สงครามเมืองทรอย โดยเน้นที่เหตุการณ์ช่วงท้ายของสงคราม และวีรบุรุษกรีกอย่างอะคิลลีส)
 - มหากาพย์ (อินเดีย) (เล่าเรื่องราวการบำเพ็ญสงครามระหว่าง “พีน้องเการพ” กับ “พีน้องปาลทพ” แห่งกรุงหัสตินาปุระ)
 - Beowulf (อังกฤษ) (เรื่องราวของเบอูล์ฟ วีรบุรุษชาวเกตส์ ผู้เดินทางไปช่วยเหลือนาจาจักรเดนมาร์คจากอสูรเกรนเดล)
 - อิเหนา (ไทย) (การเมืองและการชิงรักหักสวาทในหมู่ราชวงศ์วงศ์เทวา ซึ่งเป็นวงศ์เดียวกันกับท้าวฤๅณ พระบิดาของอิเหนา และท้าวดาหะ พระบิดาของบุษบา)

ประเภท ของเรื่องเล่า

นิยาย/เรื่องแต่ง (Fiction)

- เป็นงานเขียนหรืองานเล่าเรื่องที่เกิดจาก จินตนาการของผู้แต่ง อาจมีแรงบันดาลใจจากความจริง แต่โครงเรื่อง ตัวละคร เหตุการณ์ หรือสถานที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้เป็น “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” โดยตรง
- มีจุดมุ่งหมายเพื่อ สร้างความบันเทิง ถ่ายทอดความคิด หรือสะท้อนสังคม ผ่านเรื่องราวสมมติ
- โครงเรื่อง เป็นแบบสมมติ อาจอิงความจริงแต่ดัดแปลงให้เป็นเรื่องเล่า
- ตัวละคร ผู้แต่งมักสร้างขึ้นเพื่อขับเคลื่อนเรื่องและสื่อแนวคิด โดยใช้ภาษาและจินตนาการเพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตาม
- มีหลายรูปแบบ เช่น นิยาย (Novel), เรื่องสั้น (Short story), นวนิยายแฟนตาซี (Fantasy), นิยายวิทยาศาสตร์ (Science fiction), ลึกลับสอบสวน (Detective fiction) ฯลฯ
- นิยาย/เรื่องแต่ง (Fiction) เช่น
 - คู่กรรม ของทมยันตี (ไทย) (เรื่องราวความรักต้องห้ามระหว่าง โกโบรี เรือเอกชาวญี่ปุ่น และ อังศุมาลิน หญิงสาวชาวไทย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2)
 - Harry Potter ของ J.K. Rowling (อังกฤษ) (เรื่องราวการผจญภัยของพ่อมดวัยรุ่น แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเพื่อนสองคน รอน วิลล์ลี และเฮอร์ไมโอนี่ เกรนเจอร์ ซึ่งทั้งหมดเป็นนักเรียนของโรงเรียนคาถาพ่อมดแม่มดและเวทมนตร์ศาสตร์ฮอกวอตส์)

ประเภท ของเรื่องเล่า

อัตชีวประวัติ/บันทึกความทรงจำ (Autobiography/Memoir)

- Autobiography คือ งานเขียนที่ผู้แต่ง เล่าเรื่องชีวิตของตนเองทั้งหมดหรือตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน
- มักเน้นลำดับเหตุการณ์ตามเวลา (Chronological order) เช่น ครอบครัว การศึกษา การทำงาน เหตุการณ์สำคัญในชีวิต
- จุดมุ่งหมายเพื่อบันทึกชีวิต ถ่ายทอดประสบการณ์ และสะท้อนบุคลิกภาพหรือความคิดของผู้เขียน
- เช่น The Story of My Life โดย Helen Keller (อัตชีวประวัติของ Keller ที่เล่าถึงการต่อสู้ของเธอเพื่อเรียนรู้และสื่อสาร หลังจากสูญเสียการมองเห็นและการได้ยินตั้งแต่อายุ 19 เดือน ซึ่งเป็นผลมาจากอาการป่วย จนเอาชนะความยากลำบาก และเป็นแรงบันดาลใจให้คนทั่วโลก)
- บันทึกความทรงจำ (Memoir) เป็นงานเขียนลักษณะคล้ายอัตชีวประวัติ แต่ไม่จำเป็นต้องเล่าทั้งชีวิต จะเลือกเล่าเพียง “ช่วงเวลา” หรือ “เหตุการณ์สำคัญ” ที่มีผลต่อชีวิตหรือความคิดของผู้เขียน
- มักเน้น อารมณ์ ความรู้สึก และมุมมองเชิงลึก มากกว่าเพียงการลำดับเหตุการณ์
- เช่น Night โดย Elie Wiesel (บันทึกความทรงจำอันสะเทือนใจของ Wiesel ในฐานะวัยรุ่นชาวยิวที่ถูกกักขังในค่ายกักกันนาซีของเยอรมนี ได้แก่ Auschwitz, Birkenau และ Buchenwald ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เล่าถึงการเดินทาง การพลัดพรากจากครอบครัว การสูญเสียศรัทธาในพระเจ้า ความโหดร้าย และความพยายามดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด)

ประเภท ของเรื่องเล่า

2. แบ่งตามโครงสร้างการเล่า (Narrative Structure)

- เรื่องเล่าตรงไปตรงมา (Linear Story) – เล่าเรียงตามลำดับเวลา
- เรื่องเล่าย้อนอดีต (Non-linear Story/Flashback) – มีการย้อนเวลา เล่าแบบสลับเหตุการณ์
- เรื่องเล่าหลายมุมมอง (Multiple Perspectives) – มีผู้เล่าหลายคน หลายมุมมอง
- เรื่องเล่าแบบวงกลม (Circular Story) – เรื่องราววนกลับไปจุดเริ่มต้น

ประเภท ของเรื่องเล่า

3. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการเล่า

- เพื่อความบันเทิง (Entertainment Story) – ภาพยนตร์ นิยาย รายการบันเทิง
- เพื่อการศึกษา (Educational Story) – นิทานสอนใจ สื่อการเรียนการสอน
- เพื่อโน้มน้าว (Persuasive/Marketing Story) – การตลาด แบรนด์เล่าเรื่อง (Brand Storytelling)
- เพื่อสร้างอัตลักษณ์ (Identity Story) – เรื่องเล่าชุมชน เรื่องเล่าองค์กร
- เพื่อการสื่อสารวัฒนธรรม (Cultural Story) – ตำนาน พิธีกรรม เรื่องเล่าท้องถิ่น

ประเภท ของเรื่องเล่า

4. แบ่งตามสื่อที่ใช้เล่าเรื่อง

- เรื่องเล่าปากเปล่า (Oral Storytelling) – นิทานพื้นบ้าน การแสดง
- เรื่องเล่าเชิงวรรณกรรม (Literary Storytelling) – นวนิยาย เรื่องสั้น
- เรื่องเล่าภาพ (Visual Storytelling) – ภาพถ่าย จิตรกรรม การ์ตูน
- เรื่องเล่าเชิงภาพยนตร์/ละคร (Film/Drama Storytelling) – ใช้ภาพ เสียง ดนตรี
- เรื่องเล่าเชิงดิจิทัล (Digital Storytelling) – โซเชียลมีเดีย วิดีโอ เกม